

משנה • חמ"ד

מסכת מגילה

כיתה ז' • דפי חזרה – מחוון

לְיִהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשֵׁשׁ וְיָקָר

(אסתר ח, טז)

פרק ראשון – מגילה נקראת • משניות א–יא

פרק ראשון – מגילה נקראת

דף חזרה – פרק ראשון: מגילה נקראת

עיינו בכל משניות פרק א. ענו על השאלות בלי להסתכל במחברת – ואחר כך בדקו את עצמכם במשנה.

חלק א: מתי קוראים? (משניות א–ד)

השלימו את לוח הקריאה. בכל שורה – היום בשבוע שבו חל י"ד באדר.

י"ד חל ביום...	כפרים	עיירות גדולות	כרכים מוקפים חומה
שלישי	<u>יום הכניסה – שני (י"ג)</u>	<u>שלישי – י"ד</u>	<u>רביעי – ט"ו</u>
חמישי	<u>חמישי – י"ד</u>	<u>חמישי – י"ד</u>	<u>שישי – ט"ו</u>
שישי (ערב שבת)	<u>יום הכניסה – חמישי (י"ג)</u>	<u>שישי – י"ד</u>	<u>שישי – י"ד</u>
שבת	<u>יום הכניסה – חמישי (י"ב)</u>	<u>יום הכניסה – חמישי (י"ב)</u>	<u>ראשון – ט"ו</u>

1. הסבירו בעזרת הלוח: מאיפה באים הימים י"א, י"ב וי"ג שבמשנה א?

תשובה: הם הימים שבהם הכפרים (ובשבת גם העיירות) מקדימים ליום הכניסה – יום שני או חמישי שלפני י"ד.

2. עיר שיש בה תשעה בטלנים בלבד – האם היא «עיר גדולה» או «כפר»? כפר. כי עיר גדולה צריכה עשרה בטלנים.

3. מיינו לפי משנה ג: מקדימין או מאחרין?

מקדימין / מאחרין	הדבר
<u>מקדימין ולא מאחרין</u>	קריאת המגילה שחלה בשבת
<u>מאחרין ולא מקדימין</u>	תשעה באב שחל בשבת
<u>מאחרין ולא מקדימין</u>	חגיגה והקהל
<u>מאחרין ולא מקדימין</u>	זמן עצי כהנים

4. קראו את המגילה באדר ראשון, ואחר כך בית הדין עיבר את השנה. מה עושים? קוראים אותה שוב באדר השני.

חלק ב: «אין בין... אלא...» (משניות ה–יא)

לפניכם מקרים. כתבו איזו השוואה מן הפרק עוזרת לפתור כל אחד, ומה הדין.

המקרה	השוואה	הדין
ביום טוב רוצים לאפות עוגה לסעודת החג.	<u>יום טוב ושבת</u>	<u>מותר – אוכל נפש</u>
ראובן אמר «הרי עלי שְׁלָמִים», הפריש כבש והכבש ברח.	<u>נדרים ונדבות</u>	<u>חייב להביא כבש אחר</u>
מצורע מוסגר נרפא.	<u>טהור מתוך הסגר וטהור מתוך החלט</u>	<u>אינו צריך תגלחת וציפורים</u>
סופר שואל אם מותר לכתוב תפילין בכתב אחר.	<u>ספרים ותפילין ומזוזות</u>	<u>אסור – רק אשורית</u>
בימי שילה אדם אכל מעשר שני על גבעה שממנה רואים את שילה.	<u>שילה וירושלים</u>	<u>מותר – בכל הרואה</u>

מי קודם – מה חמור יותר?

בכל זוג הקיפו את הצד שיש בו דין נוסף (החמור יותר), וכתבו מהו הדין הנוסף.

צד א	צד ב	הדין הנוסף – ולמי?
מודר הנאה	מודר מאכל	<u>מודר הנאה – אסור גם בדריסת הרגל ובכלים</u>
כהן משוח	מרובה בגדים	<u>כהן משוח – מביא פר הבא על כל המצוות</u>
במה גדולה	במה קטנה	<u>במה גדולה – מקריבים בה פסחים</u>
מצורע מוסגר	מצורע מוחלט	<u>מצורע מוחלט – פריעה ופרימה</u>

שאלת אתגר

5. משנה ד מתחילה את שרשרת «אין בין...», ומשנה יא מסיימת אותה. מה הקשר בין ההשוואה הראשונה (אדר ראשון ואדר שני) להשוואה האחרונה (שילה וירושלים)? נסו למצוא דבר משותף.

תשובה: תשובה פתוחה. למשל: בשתייהן יש «קודם» ו«אחר כך» – אדר ראשון בא לפני אדר שני, ושילה באה לפני ירושלים; ובשתייהן הדבר המאוחר הוא העיקרי (קוראים את המגילה באדר השני, וקדושת ירושלים קיימת לעולם).

פרק שני – הקורא למפרע • משניות א–ו

פרק שני – הקורא למפרע

דף חזרה – פרק שני: הקורא למפרע

לפניכם משימות על כל פרק «הקורא למפרע» (משניות א–ו). היעזרו במשנה ובברטנורא.

משימה 1 – מה הדין? הכריעו והסבירו

המקרה	הדין	הנימוק מן המשנה או מן הברטנורא
חזן קרא את המגילה מתוך מגילה שכתובה בצבע שעשוי מאבן אדומה.	<u>לא יצאו</u>	<u>«בסקרא... לא יצא» - סקרא: אבן שצובעים בה אדום</u>
אדם קרא את פרק ט' של המגילה, ואחר כך את פרקים א'–ח'.	<u>לא יצא</u>	<u>קרא למפרע; «נזכרים ונעשים» - כמו שאי אפשר ט"ו לפני י"ד</u>
בפורים, בשעת צהריים, נזכר אדם שעוד לא שמע מגילה ביום.	<u>יכול לקרוא עכשיו</u>	<u>«כל היום כשר לקריאת המגלה»</u>
ילד בן 10 קרא מגילה כשרה לפני הציבור.	<u>לא יצאו</u>	<u>קטן אינו כשר; רבי יהודה מכשיר - ואין הלכה כמותו</u>
אדם שמע את המגילה רק מ«איש יהודי» ואילך.	<u>לא יצא</u>	<u>הלכה כרבי מאיר - כולה</u>

משימה 2 – מצאו את הפסוק

הברטנורא מביא בפרק הזה כמה פסוקים כמקור לדינים. התאימו כל פסוק לדין שנלמד ממנו.

הפסוק	הדין שנלמד ממנו
«וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנִעְשִׂים»	● הקטר חלבים ואברים כשר כל הלילה
«כָּתַב זֹאת זְכָרוֹן בְּסֵפֶר»	● מילה רק ביום
«וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל»	● לא קוראים את המגילה למפרע
«עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה»	● לא קוראים את המגילה על פה

תשובה: «והימים האלה נזכרים ונעשים» – לא קוראים למפרע • «כתב זאת זכרון בספר» – לא קוראים על פה • «וביום השמיני ימול» – מילה רק ביום • «על מוקדה על המזבח כל הלילה» – הקטר חלבים ואברים כל הלילה

משימה 3 – עמוד השחר והנץ החמה

1. הברטנורא מביא פסוק מספר נחמיה: «מעלות השחר ועד צאת הכוכבים». מה הוא מוכיח ממנו?

תשובה: שמשעה שעלה עמוד השחר כבר נקרא «יום», ולכן מי שעשה מעמוד השחר – כשר.

2. אם עמוד השחר כבר נחשב יום, למה אמרה המשנה «עד שתנץ החמה»? (היעזרו בסוף דברי הברטנורא על משנה ד)

תשובה: כדי לצאת מספק לילה – לא כל האנשים יודעים לזהות בדיוק מתי עלה עמוד השחר, ולכן לכתחילה מחכים להנץ החמה שקל לראות.

משימה 4 – כאמד"ט על משנה ו

טעם	דין	מקרה	אומר	כותרת
<u>מצוותם בלילה</u>	<u>כשר כל הלילה</u>	<u>קצירת העומר,</u> <u>הקטר חלבים ואברים</u>	<u>סתם</u> <u>משנה</u>	<u>מצוות הלילה וזה</u> <u>הכלל</u>
<u>זה הכלל</u>	<u>כשר כל היום</u>	<u>דבר שמצוותו ביום</u>	<u>סתם</u> <u>משנה</u>	

פרק שלישי – בני העיר • משניות א–ו

פרק שלישי – בני העיר

דף חזרה – פרק שלישי: בני העיר

עיינו בפרק ג משניות א–ו.

תחנה 1: סולם הקדושה

1. ועד בית הכנסת מכר תבה ישנה ב־5,000 ש"ח. קנו בהם מטפחות ב־3,000 ש"ח. מה מותר לקנות ב־2,000 ש"ח הנותרים: א) ספסלים לבית הכנסת; ב) עוד מטפחות; ג) ספר נביאים; ד) פרוכת לתבה?

תשובה: מותר: עוד מטפחות או ספר נביאים (וכן במותריהן – גם בכסף הנותר אין קונים דבר שקדושתו פחותה, וספסלים או פרוכת לתבה פחותים בקדושה). אסור: ספסלים ופרוכת לתבה – דרגה נמוכה יותר. (הברטנורא: אם שבעה טובי העיר מכרו במעמד אנשי העיר – מותר לכל דבר.)

2. מה ההבדל בין דעת רבי מאיר לדעת חכמים במכירת בית כנסת? כתבו גם כיצד נפסקה ההלכה.

תשובה: רבי מאיר: רק על תנאי שיוכלו להחזירו, כי מכירה גמורה היא בזיון. חכמים: ממכר עולם, חוץ מארבעה דברים מביזים. ההלכה אינה כרבי מאיר (וגם לא כרבי יהודה).

תחנה 2: בית כנסת שחרב

3. כתבו שלושה דברים שאסור לעשות בבית כנסת שחרב, ואת המקור לכך.

תשובה: למשל: אין מספידין בתוכו, אין שוטחין על גגו פירות, אין עושין אותו קפנדריא. המקור: «והשמותי את מקדשיכם» – קדושתן אף כשהן שוממין.

4. אורח שאל: «אם המקום כבר חרב, מה זה משנה אם העשבים נשארים?» ענו לו לפי המשנה והברטנורא.

תשובה: העשבים מזכירים לנו את החורבן ומעוררים צער (עגמת נפש), וכך נשים לב לבנות את בית הכנסת מחדש או נתפלל שיחזור להיבנות.

תחנה 3: ארבע פרשיות

השלימו: באיזו שבת קוראים כל פרשה?

הפרשה	מתי?
פרה אדומה	<u>בשבת הסמוכה לפורים מאחריה</u>
שקלים	<u>בשבת ראש חודש אדר או בשבת שלפניו</u>
החדש הזה לכם	<u>בשבת שלפני ראש חודש ניסן או בו</u>
זכור	<u>בשבת הסמוכה לפורים מלפניה</u>

5. מה פירוש «לכל מפסיקין» לפי הברטנורא? תנו שתי דוגמאות לימים כאלה מן המשנה.

תשובה: מפטירין מעין המאורע ולא מעין הפרשה. דוגמאות: ראשי חודשים, חנוכה, פורים, תעניות, מעמדות, יום הכיפורים.

תחנה 4: קריאה במועדים

מה קוראים בשבועות? ☐ אחרי מות ☐ שבעה שבועות ☐ ויבא עמלק ☐ הנשיאים

תשובה: שבעה שבועות

מה קוראים בחול המועד סוכות? ☐ פרשת מועדות ☐ ברכות וקללות ☐ קרבנות החג ☐ מעשה בראשית

תשובה: קרבנות החג

6. מה הכלל שנלמד מן הפסוק «וידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל»?

תשובה: מצוה לקרוא בכל מועד מענין המועד – כל אחד ואחד בזמנו.

אתגר

7. מצאו בפרק שני מקומות שבהם יש דבר «מיוחד» לפורים (רמז: משנה ד ומשנה ו).

תשובה: משנה ד: פרשת זכור נקראת סמוך לפורים (לסמוך מחיית עמלק למחיית המן). משנה ו: בפורים קוראים «ויבא עמלק».

פרק רביעי – הקורא עומד • משניות א–י

פרק רביעי – הקורא עומד

דף חזרה – פרק רביעי: הקורא עומד

דף חזרה על פרק ד. עיינו במשניות ובברטנורא לפי הצורך.

משנה בשורה אחת

כתבו במשפט קצר את הנושא של כל זוג משניות.

משניות	הנושא
א–ב	<u>קריאת המגילה ומספר העולים לתורה בכל יום</u>
ג–ד	<u>דברים שבקדושה בעשרה; פסוקים, תרגום ודילוג</u>
ה–ו	<u>כבוד המפטיר; מה מותר לקטן, לפוחח ולסומא</u>
ז–ח	<u>כהן שאינו נושא כפיו; שליח ציבור ותפילין</u>
ט–י	<u>בוסחים שמשתיקים; פרשיות שאין מתרגמים</u>

מספרים בפרק

מה מתאים לכל מספר? כתבו לפי הפרק.

המספר	על מה מדובר?
1	<u>פסוק אחד – קורא למתרגם בתורה</u>
3	<u>עולים בשני ובחמישי ובשבת במנחה / לא פחות משלשה פסוקים / שלשה פסוקים בנביא</u>
6	<u>עולים ביום הכיפורים</u>
9 + כהן	<u>פדיון קרקעות של הקדש</u>
10	<u>דבר שבקדושה – לא בפחות מעשרה</u>

בחרו את התשובה הנכונה

מי שקורא את המגילה: ☐ חייב לעמוד ☐ חייב לשבת ☐ רשאי לעמוד ורשאי לשבת ☐ קורא רק בשכיבה

תשובה: רשאי לעמוד ורשאי לשבת

מתי מפטירין בנביא? ☐ בשני ובחמישי ☐ בראש חודש ☐ בחול המועד ☐ ביום טוב ובשבת

תשובה: ביום טוב ובשבת

למה קטן אינו פורס על שמע? (ברטנורא) ☐ כי אינו חייב בדבר ☐ מפני כבוד התורה ☐ כי אינו רואה ☐ כי הוא כהן

תשובה: כי אינו חייב בדבר

מה הדין בתפילין מצופות זהב? ☐ הידור מצוה ☐ דרך החיצונים ☐ סכנה ☐ מותר רק בשבת

תשובה: דרך החיצונים

טעם לכל דין

- למה לא מוסיפים עולים בשני ובחמישי? שלא יקשה לציבור – ימי מלאכה
- למה בתורה קוראים למתרגם פסוק אחד בלבד? שלא יטעה המתרגם, שמתרגם על פה
- למה המפטיר עובר לפני התיבה? לכבודו, כי הסכים להפטיר – דבר שאינו כבודו
- למה כהן עם מום בידיו אינו נושא כפיו? מפני שהעם מסתכלין בו
- למה משתקין את האומר «ועל טוב יזכר שמך»? חייבים לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה

חושבים לעומק

- בפרק חוזרים שוב ושוב שני ערכים: «כבוד הציבור» ו«כבוד התורה». בחרו שני דינים מן הפרק והראו בכל אחד איזה ערך הוא שומר.

תשובה: למשל: אין מדלגין יותר מדי - «אין כבוד לצבור לעמוד שם בשתיקה»; פוחח אינו קורא בתורה - «מפני כבוד התורה»; אין מוסיפים בימי חול - שלא יקשה לציבור.

חידון מסכם - מסכת מגילה כולה

7. באיזה תאריך קוראים את המגילה בכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון? בחמשה עשר
8. השלימו: אין בין יום טוב לשבת, אלא אכל נפש בלבד.
9. ספרים נכתבים בכל לשון. ותפילין ומזוזות? אינן נכתבות אלא אשורית
10. הקורא את המגילה למפרע - לא יצא.
11. מי אינו כשר לקרוא את המגילה לפי תנא קמא? חרש, שוטה וקטן
12. כתבו את ארבע הפרשיות לפי הסדר: שקלים, זכור, פרה, החדש.
13. בית הכנסת שחרב - האם מותר לעשות אותו קפנדריא (קיצור דרך)? לא - «קדשתו אף כשהו שוממין»

במשפט אחד

סיימנו את המסכת: ממועדי פורים, דרך דיני שבת וספרים, קדושת בית הכנסת - ועד סדר קריאת התורה.

הערות למורה

מסכת מגילה

כיתה ז' • דפי חזרה - מחוון

בחוברת:

המשנה בחיינו

עיון בברטנורא

תרשים כאמד"ט

מילון המשנה

לשון המשנה

הַדָּרֵן עַלֶּךָ מִסֵּכַת מְגִלָּה

וְהַדָּרָה עָלוּ, דַּעְתּוֹ עָלֶה וְדַעְתּוֹ עָלוּ